A magyar katonai büntetőjog rövid története

A magyar katonai büntetőjog fejlődéséről, a katonai-bírósági szervezet kialakulásáról írt alapvetően történeti jellegű, hiánypótló munkát Kardos Sándor, a DE JÁTI Büntető Eljárásjogi Tanszékének vezetője. A témakörben eddig nem született teljes körű áttekintést nyújtó mű, csak az egyes korszakok bírnak több-kevesebb feldolgozottsággal. A szerző ezzel szemben a katonai igazságtétel fejlődését a IX-X. századtól kezdődően mutatja be, s egészen a katonai bíróságok megszüntetéséig követi a jogi szabályozás alakulását.

A téma rendkívül nagy terjedelme ugyanakkor bizonyos korlátokat is felállított, ezért *„a jogi szabályozáson belül is el kellett döntetni, hogy a hangsúlyok hová, melyik korszakra kerüljenek, hol indokolt viszonylag részletesebb tájékoztatást adni."* A mű a kronológiai megközelítést alkalmazza, a magyar történelem főbb históriai korszakait követi a szerkezeti tagolás.

Az I. fejezetben a szerző a katonai büntetőjognak a jogrendszerben elfoglalt helyét és szerepét mutatja be a normativitás és a kivételesség szempontjából. Elemzi a katonai fegyelem, a katonai centralizmus és a katonai függelem fogalmát.

A jogi szabályozás történeti áttekintését a II-VI. fejezet tartalmazza. A II. fejezet a Mohács előtti Magyarország katonai igazságszolgáltatásával foglalkozik, s négy alfejezetben tekinti át a korszak szabályanyagát.

A III. fejezet a XVI-XVII. század és a Rákóczi-szabadságharc katonai bíráskodását mutatja be. Az 1600-ban Babócsát feladó Gersei Pethő Gergely elleni eljárás leírásával az ítélkezési gyakorlatot konkrét eseten keresztül is megismerhetjük. Mindazonáltal a műben nem az ítélkezési gyakorlat bemutatására helyezi a hangsúlyt a szerző, hanem a jogi szabályozás fejlődésének pontos ismertetésére.

A IV. fejezetben az állandó hadsereg és az 1848-49-es szabadságharc időszakának katonai igazságszolgáltatásának szabályainak elemzése található. Ez utóbbi viszonylag rövid terjedelemben kerül bemutatásra, mivel a forradalmi körülmények között az anyagi és lejárási alapelvek nem igazán érvényesülhettek.

A mű további két fejezete az eddigiekhez képest részletesebb áttekintést ad, a hangsúlyt ezen korszakokra helyezte a szerző. A V. fejezet 9 alfejezetre osztva az 1867 és 1912 közötti időszak katonai bíráskodásával foglalkozik. Az 1855-ben császári pátenssel életbe léptetett osztrák katonai büntetőjog hazánkban gyakorlatilag egészen 1930-ig hatályban volt, ez indokolja ennek részletes bemutatását. Sor kerül a Csemegi-kódex rendelkezésinek és a katonai büntető anyagi jog szabályainak összehasonlítására, csakúgy, mint az 1912-es katonai büntető perrendtartás és az 1896. évi XXXIII. törvénycikk (Bp.) összevetésére. A 9. alfejezet külföldi kitekintést nyújt, és a korszak német, francia, angol, orosz, amerikai eljárását ismerteti röviden.

A VI. fejezet az I. világháborút követő időszaktól egészen a katonai bíróságok 1992. január 1-jei hatállyal történt megszüntetéséig mutatja be a katonákra vonatkozó anyagi és eljárási rendelkezéseket. A mű ezen részének értékét emeli, hogy a szerző Schultheisz Emil hagyatékából származó, eddig még nem publikált jegyzőkönyveket is felhasznált, s így az 1919. február 16-án a Hadügyminisztériumban tartott értekezletről, illetve az 1948. március 3-i és 10-i törvényelőkészítő bizottsági üléseken elhangzottakról is tájékoztatást ad.

A munka széleskörű forrásanyagot dolgoz fel, s ez az eddig még nem publikált jegyzetek, illetve a felhasznált országgyűlési jegyzőkönyvek mellett külön emeli értékét. A szerző a fontosabb jogszabályi rendelkezéseket következetesen idézi, s megítélésem szerint külön élményt nyújt – már csak a nyelvezete miatt is - régi jogforrásaink olvasása.

A mű nyelvezete egyébként könnyen érthető, pontos, így nemcsak jogászoknak, hanem a történelmet kedvelők számára is értékes olvasmány lehet. Mindehhez színvonalas formai megjelenés társul, s a munka szerkezete is könnyen áttekinthető. Az érdeklődők a Debreceni Egyetem Sziget könyvesboltjában rendelhetik meg a magyar katonai igazságszolgáltatás történetét feldolgozó monográfiát.

Dr. Szabó Krisztián

Kardos Sándor: *A magyar katonai büntetőjog rövid története.* Debrecen, 2002